

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ В КОНТЕКСТІ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ ПРОЦЕСУ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Соціальна політика держави передбачає створення кращих перспектив розвитку для всіх членів суспільства, які у свою чергу, мають сприяти її економічному росту і соціальній справедливості. У цьому процесі економічні та соціальні цілі настільки тісно пов'язані між собою, що тенденції розвитку однієї неможливо зрозуміти без іншої. Так, наприклад, продуктивність праці, яка є основним показником економічного розвитку будь-якої держави, значною мірою залежить від рівня політичної стабільності в суспільстві. Тим часом, політична стабільність потребує, щоб населення мало умови жити пристойно, мати задовільні умови праці, як і незалежний рівень соціального захисту в цілому.

Намагання знайти відповідний баланс між економічними і соціальними аспектами розвитку є постійною проблемою для людей, що аналізують політичні процеси, впливають на політику. Основна проблема для них традиційно полягає в тому, щоб визначитись, чим саме повинні жертвувати різні групи населення на користь перспективи економічного і соціального розвитку нації. Адже створення і впровадження такої політики не повинно повністю лежати на відповідальності владних структур, а перебувати у консультаціях з представниками різних соціальних груп. В іншому випадку добре організована і монополізована влада набуває тенденцію до надмірної переваги окремим групам, завдаючи шкоди суспільству в цілому.

Таким чином, постає необхідність запровадження офіційного механізму, чи неофіційних каналів, які дозволять представникам різних соціальних груп брати відповідну участь у створенні й реалізації національної економічної і соціальної політики. Представники працівників і роботодавців в першу чергу перетворюються, таким чином, у соціальних партнерів і разом з державними структурами, професійними та громадськими організаціями набувають права повною мірою залучатись до завдань по формуванню політики.

Як показав досвід провідних Європейських країн, саме об'єднання всіх сторін, зацікавлених в розробці і впровадженні національної економічної і соціальної політики, створює можливість не тільки для компромісів, що приводять до справедливого балансу між потребами економічного розвитку і соціального захисту, але і збалансовує процес реалізації державної політики, гарантуючи, таким чином, найвищий рівень соціальної злагоди і миру.

Отже, соціальний діалог може бути інструментом в руках державної виконавчої влади та широкого кола соціальних партнерів. З якою конкретною метою буде використовуватись цей інструмент, як і визначатись масштаби діалогу на національному рівні залежить від його сторін. Скажімо, у випадку країн-кандидатів на вступ до Євросоюзу, наприклад, представники Програми міжнародного розвитку з питань соціального діалогу, трудового права і трудового законодавства "ІнФокус" (IFP/DIALOGUE) Людек Рихлі та Райнер Прітцер виокремлюють переважно такі причини: завершення перспективних економічних та соціальних реформ, що супроводжуються значними соціальними ризиками; процес інтеграції до Євросоюзу; підтримання конкурентноздатності у світовій глобальній економіці [5, с. 9-10].

Масштабами реформ, які проводилися в цих країнах протягом останніх десятиліть, можна пояснити чому були обрані широкі рамки національного соціального діалогу, які виходять далеко за межі обговорення таких традиційних питань, як встановлення рівня заробітної плати або інших умов праці, соціального захисту, політики ринку праці чи безпеки та гігієни праці, безпосередньо впливаючи на формування інституту громадського суспільства.

З іншого боку, настав час коли і Україна наблизилась до подібного вибору, що знайшло своє відображення у підписаному в лютому 2005 року в Брюсселі Президентом України Віктором Ющенком трирічного плану співпраці "Україна – Європейський Союз." "Європейська інтеграція є найбільш ефективною і фактично єдиною можливою програмою реформ для сучасної України.

Наш вибір інтеграції до Європейського Союзу – остаточний він і перегляду не підлягає", – наголосив з даного приводу в Європейському парламенті В. А. Ющенко [1, с. 3].

Дана ідея, у свою чергу не стала чимось абсолютно новим для України. Швидше вона ще раз підтвердила рішучість намірів держави, викладених у розділі "Розвивати глобальне партнерство заради розвитку" Національного звіту з людського розвитку України за 2003 рік: "Для України особливо важливе завдання глобального партнерства – до 2015 року вступ до ЄС у повноцінній формі або ж в якості асоційованого члена" [4, с. 37]. Оцінюючи подібне прагнення, Координатор системи ООН в Україні Даглас Гарднер у передмові до згаданого видання справедливо наголосив і щодо одного із найсуттєвіших шляхів досягнення поставленої цілі: "Завдяки зближенню державного управління та громадян збільшується ступінь участі при прийнятті рішень, що впливають на життя людей... Слід прагнути до виваженого балансу між централізованим і децентралізованим підходами для забезпечення якомога кращих послуг громадянам... Важливого балансу... можливо досягти шляхом ретельного аналізу із якомога ширшим залученням до процесу прийняття рішень як урядовців так і громадян. Такий підхід забезпечуватиме демократичні принципи вибору, які ґрунтуватимуться на добрій поінформованості щодо можливих альтернатив" [4, с. 6].

Означена позиція України, як справедливо стверджує політолог, керівник соціологічної служби Інституту стратегічних досліджень Віктор Небоженко, ґрунтується на тому, що 35 відсотків українських громадян вважають вступ до Євросоюзу "вдалою ідеєю, коли і вказана цифра неухильно росте. Важливо також, що багато людей демонструють своє небажання відповідати на це запитання. Причина пояснюється так: у нас до Євросоюзу відносяться споживацьки. Тобто більшість "за" ЄС, але щоб залишились своя валюта, свій уряд і вітчизняний бізнес був надійно захищений від вторгнення із Заходу... Українців насторожує кардинальна перебудова політичної системи, пов'язана з євроінтеграцією. І, по-друге, немає в українців відчуття європейського простору. Аналогічно, до слова кажучи, на ідею ЄС реагували в країнах Балтії, Угорщини, Польщі і навіть в багатьох країнах старої європейської демократії" [3, с. 2].

Саме тому, перед тим як звернутись до порівняльного аналізу правової та інституційної бази, якою користуються учасники національного соціального діалогу в країнах Євросоюзу, як однієї з найсуттєвіших складових, що впливають на перспективи соціальної політики і результати економічного розвитку, доцільно, на нашу думку, поглянути на першовитоки цього явища.

Дослідниками прийнято вважати, що початкове визначення масштабів національного соціального діалогу міститься в таких нормах Міжнародної організації праці як Рекомендація №113 від 1960 року щодо консультацій та співробітництва між державною владою та організаціями підприємців і працівників у галузевому та в національному масштабі. Зокрема, у параграфах 1, 4 і 5 Рекомендації було визначено загальну мету консультацій та співробітництва – сприяння взаєморозумінню та добрим відносинам між державною владою та соціальними партнерами, а також між самими соціальними партнерами. Все це передбачалось з метою розвитку економіки в цілому або окремих її галузей, для поліпшення умов праці та підвищення життєвого рівня всіх громадян.

Рекомендація чітко розрізняє спільне вивчення "питань, які становлять взаємний інтерес" з метою досягнення якомога більшою мірою "погоджених рішень" і консультування, коли державні органи влади запитують думки організацій роботодавців і працівників та звертаються до них за порадами і допомогою з таких питань: підготовка законодавства та правил, котрі торкаються їхніх інтересів; створення та діяльність таких загальнодержавних органів, як органи, що віддають організацію ринку зайнятості, професійною підготовкою і перепідготовкою, охороною праці, гігієною праці й технікою безпеки, продуктивністю праці й соціальним забезпеченням; розроблення та здійснення планів економічного й соціального розвитку.

Аналіз значення Рекомендації МОП № 113 засвідчив також, що, незважаючи на пройдений час її актуальність в країнах Євросоюзу не втратилась, зважаючи на комплексний підхід як до соціальних так і до політичних питань. Вона залишається актуальною і повністю відповідає потребам сучасної економіки, більш універсальної й більш глобалізованої ніж у 60-ті роки.

А ось послідує більш конкретні норми МОП стосуються безпосередньо тристоронніх консультацій. Торкнемося двох із них, саме: Конвенція №144 про тристоронні консультації (міжнародні трудові норми) та Рекомендація №152 щодо тристоронніх консультацій (діяльність Міжнародної організації праці), обидві прийняті у 1976 році і визначають умови тристоронніх консультацій, відповідаючи діяльності МОП і, зокрема, в частині ратифікації і застосування міжнародних трудових норм.

Від тоді на національному рівні трипартизм став набувати різні форми, які не завжди легко відрізнити. При формулюванні політики, тристоронні ділові стосунки стали передбачати не лише консультації, а й зобов'язання – шляхом укладання угоди про співробітництво. Трипартизм став означати участь організацій працедавців і працівників разом з урядовими структурами в управлінні закладами, створеними для регулювання таких галузей, як страхування безробіття або субсидії для системи охорони здоров'я. У ширшому значенні слова, тристоронні ділові стосунки стали вбирати в себе двосторонні співвідносини, такі як окремі консультації об'єднань працедавців і професійних спілок з урядом, або формально двосторонні колективні угоди на національному рівні.

У вітчизняній дослідницькій літературі подібні процеси отримали назву "дві суттєві тенденції сучасності в основних принципах суспільних взаємин: а) формальні консультації з громадськістю; б) "партнерство" [6, с. 558], що власне відповідає загально визнаним сучасним світовим традиціям, і, не обов'язково, європейським. Так, наприклад, основним напрямком політики уряду Канади в останні десятиріччя також визначається "прямування шляхом консультацій з канадцами й сприяння таким консультаціям у процесі розробки державної політики і побудови програм і послуг" [2, с. 176].

Отже, основні умови, що визначають суть того, щоб трипартизм був ефективним є наступні. По-перше, держава, роботодавці і працівники повинні бути незалежними одне від іншого і їх відповідні функції не повинні пересікатись. Це, звичайно, викликає повне визнання принципу свободи об'єднань. Політична демократія, ринкова економіка і трипартизм не повинні бути відділені одна від іншої. Трипартизм – це по суті не що інше, як перенесення у соціальні відносини принципів, що лежать в основі політичної демократії і ринкової економіки, особливо принципів свободи та плюралізму. Досвід показує, що політична демократія, ринкова економіка і трипартизм нероздільні, тому що жодна з цих цілей не може бути досягнута без двох інших.

Безперешкодна робота трипартизму передбачає не тільки наявність трьох окремих сторін, але й спроможність кожної з сторін виконувати свої функції належним чином. По суті, ця остання умова має виконуватись кожною зі сторін з метою підтримки прийняттого балансу сил між ними. Уряди – і особливо міністерства праці та соціальної політики – мають бути здатними здійснювати регулювання, підбадьорюючи, стримуючи, примиряючи або, де необхідно, виступаючи арбітром у відповідності до встановлених правил. Дві інші сторони – працедавці і спілки – повинні бути організовані таким чином, щоб бути в змозі ефективно діяти, мати достатнє представництво і легітимність для розмови з властями від імені працедавців і працівників, мати можливість доступу до ресурсів, необхідних для їх діяльності і мати необхідні знання для компетентного виконання своїх обов'язків, особливо у політичному і економічному середовищі, що швидко змінюється.

Для того, щоб забезпечити безперешкодне функціонування трипартизму, недостатньо побудувати "механізм", що характеризується існуванням трьох окремих сторін, достатньо добре оснащених для виконання відповідних обов'язків. Сторони також повинні мати певну позицію. Вони повинні усвідомлювати, що незважаючи на численні питання, де їх інтереси розходяться, що було б абсурдно заперечувати, вони будуть протягом довгого часу працювати над спільним завданням. Це передбачає існування одностайності між всіма сторонами щодо основних характеристик політичної, економічної і соціальної організації суспільства і рішучість внести свій вклад, навіть ціною деякої пожертви, в розвиток і утримання тішу суспільства, що був вибраний. Фактично, трипартизм складається в основному з конструктивного підходу, з боку всіх зацікавлених сторін, до вирішення економічних і соціальних проблем моменту. Його головна мета

– створити загальний клімат взаємної поваги і розуміння необхідності досягнення згоди з усіх питань. По суті, трипартизм може зробити значний внесок в консолідацію демократії і збереження соціальної стабільності.

Ведучи мову про стандарти МОП і тристороннє співробітництво, слід відзначити, що МОП якраз і є єдина організація світового рівня з тристоронньою структурою. Тому не дивно, що вона завжди робить значні зусилля для сприяння різним формам тристороннього співробітництва на національному рівні і що вона постійно використовує всі свої можливості для досягнення мети - включаючи розробку нормативних актів, дослідження, збір і розповсюдження інформації, організацію зустрічей, консультативні послуги і технічне співробітництво. В цьому розділі наводиться короткий огляд діяльності МОП по розробці нормативних актів у цій області. Серед документів, розроблених Міжнародною Конференцією Праці по тристоронньому співробітництву: Рекомендації з питань консультацій на промисловому і національному рівнях від 1960 року №113, Конвенція з питання Тристоронніх консультацій про Міжнародні норми праці від 1976 року №144 і Рекомендації з питань Тристоронніх консультацій про Діяльність МОП від 1976 року №152.

Так, зокрема, Рекомендації №113 є дуже важливими через свою широкомасштабність: ними передбачається, що "повинні проводитись заходи... по сприянню ефективним консультаціям і співробітництву на промисловому і національному рівнях між владними структурами і організаціями працедавців і працівників". Такі консультації і співробітництво" повинні мати на меті, зокрема, спільне вивчення... питань, які викликають взаємне занепокоєння з тим, щоб якнайбільше наблизитися до узгодженого сторонами рішення. Конвенція №144 і Рекомендації №152 мають значно менший масштаб через те, що вони присвячені виключно національним тристороннім консультаціям з питань діяльності МОП і особливо ратифікації і застосуванню міжнародних норм праці.

В даному випадку, було б доцільно звернутись за допомогою порівняльного аналізу до прикладів і досвіду національних тристоронніх консультацій на державному та регіональному рівнях в Європейських країнах, що входять до ЄС. Адже, аналіз інституціональної структури тристоронніх органів і відповідних постійних секретаріатів, які надають їм підтримку, засвідчує, що більшість країн з числа прийнятих в останні роки, або з тих, що є кандидатами на вступ до Євросоюзу, мають, як правило, один головний і ряд додаткових тристоронніх органів національного рівня.

Відомо, що національні тристоронні органи різняться також, не лише за назвами, а й за напрямками роботи. Власне, такі тенденції мають об'єктивний характер, адже "не всі зацікавлені сторони є рівноправними учасниками процесу, оскільки окремі групи мають специфічні інтереси. Передусім це: різне розуміння державних інтересів; різниця у владі та зв'язок інтересів з питаннями політи-ки" [6, с.560]. Більше того, тут ми повністю поділяємо і цю точку В. В. Тертичка, "що останнім часом спостерігаються суспільні тенденції до розширення мережі процесу розробки політики й ведення додаткових дійових осіб шляхом здійснення своєрідного громадського тиску. Підтвердженням цього є наукові й науково-практичні конференції з актуальних питань державної політики. Як логічний наслідок – відбувається скорочення внутрішніх потужностей політики та нарощування сили організованих груп через активізацію проведення відповідного напрямку політики та обґрунтування його в ЗМІ" [6, с. 561].

Тобто, йдеться про найхарактернішу ознаку пошуку нових ніш в політичному процесі сучасного суспільства, що фактично має завершитись вдосконаленням практики інституціонування сторін-учасників соціального діалогу.

Подібний досвід країн Євросоюзу бачиться корисним для України, з огляду спільних кордонів, традиційних економічних чи культурних стосунків, та власне, і самої перспективи вступу її до ЄС. Власне звертає на себе увагу та обставина, що практично в усіх країнах-членах ЄС вже діє один головний і декілька інших тристоронніх органів національного рівня. Їх роль в політичному і соціально-економічному житті в основному консультативна і дорадча, хоча, трапляється, вони мають повноваження приймати остаточні рішення. Кількість членів цих органів різна, і лише в

окремих випадках однакова кількість членів представляє три сторони – уряд, роботодавців і працівників. А ось кількість жінок там мала, і голова органу має найчастіше ранг високопоставленого державного службовця, або ж обирається за принципом ротації між трьома сторонами. Кількість комітетів теж дуже відрізняється залежно від країни. У всіх країнах головний тристоронній орган діє за підтримки постійного секретаріату, який повністю фінансується урядом. Участь у тристоронніх засіданнях не завжди передбачає компенсацію додатковими добовими. Порядок денний засідань найчастіше приймається спільно трьома сторонами. Тристоронні зустрічі, очевидно, проходять регулярно, а їх результати за звичай широко розповсюджуються. Однак, через слабкий зворотній зв'язок з тристоронніми органами офіційна реакція на їх подальшу діяльність обмежена.

Незважаючи на визнання основних принципів трипартизму, профспілки і організації роботодавців у всіх цих процесах, включаючи і виступи в засобах масової інформації, вважаються у багатьох країнах головними соціальними силами. Для них аналіз соціального діалогу – це професійна робота, послідовно-систематичний аналітичний процес та здатність кваліфіковано його здійснювати, чого постійно потребує суспільний розвиток. Вміння аналізу неможливо адекватно передати лише через знання й теоретичне навчання. Тому державні структури консультуються з ними по головних економічних і соціальних питаннях, спонукають їх на мобілізацію навколо цілей національної економічної і соціальної політики.

В залежності від конкретної країни, національні тристоронні консультації спираються на законодавство або на колективні угоди, або просто на традиційну практику. Консультації можуть проводитись в рамках діяльності існуючих утворень або у створених спеціально для цього організаціях. Деякі з постійно діючих утворень мають право на вирішення загальних економічних і соціальних проблем і працюють під такими назвами, як "Економічна і Соціальна Рада" або "Національна Консультативна Рада з питань Праці". Інші постійно діючі утворення мають обмежену компетенцію і займаються такими питаннями як, наприклад, виплата зарплати, продуктивність, навчання або охорона праці.

Досить багато країн Західної Європи практикували тристоронні консультації на національному рівні з питань економічної і соціальної політики протягом десятиріч і тому набули значного досвіду в цій сфері. Серед багатьох інших прикладів можна назвати консультації, що проводяться в рамках Французької і Голландської Економічної і Соціальної Ради, Бельгійської Національної Ради Праці і Центральної Економічної Ради, а також Економічної і Соціальної Рад, які були нещодавно створені в Іспанії і Португалії. Також можна згадати тристоронні угоди з широкого кола економічних і соціальних питань, що були заключні у ряді випадків, і іноді це робилося досить регулярно – у таких країнах, як Бельгія, Ірландія, Норвегія, Португалія і Іспанія. В деяких високорозвинених індустріалізованих країнах за межами Європи також існують тристоронні ділові стосунки на національному рівні. Як приклад, можна навести різні національні угоди з питань корегування рівня зарплати і політики доходів, укладені в Австралії, як і консультації, що періодично відбуваються в Японії з основних економічних питань між представниками трьох сторін найвищого рівня під час проведення "Круглих столів", присвячених розвитку промисловості і прав людини праці.

Останнім часом країни Центральної-Східної Європи, що переживають процес політичних перетворень в рамках ЄС, вважаються за необхідне посилювати вплив сили трипартизму у формулюванні і впровадженні економічної і соціальної політики. Пояснення тому – трипартизм останнім часом одержує більшу підтримку на регіональному і субрегіональному рівнях. В Євросоюзі, де тристоронні консультації з приводу прийняття рішень в сфері соціальної політики проводяться протягом багатьох років у рамках Економічної і Соціальної Ради, Маастрихтської Угоди, прийнятої у лютому 1992 року, головним чином вже сформовано основи для розширення консультацій державних політичних інститутів і соціальних партнерів (так само як і для розширення двостороннього діалогу між соціальними партнерами) нарівні Співтовариства.

Разом з тим, слід відзначити, що тристоронні консультації на національному рівні мають і свої основні проблеми. Беручи до уваги вищезазначені міркування і приклади, основним питанням

є таке: наскільки ефективно організації, що беруть участь в консультаціях, виступають від імені тих, кого безпосередньо стосуються наслідки політики держави. З цим питанням пов'язане й інше – чи мають такі організації достатній авторитет серед своїх членів для забезпечення належної поваги до будь-якої тристоронньої угоди, яка була досягнута. Ступінь представництва цих організацій може бути предметом суперечок, особливо у країнах Центральної і Східної Європи.

Інтереси можуть розходитися, наприклад, між профспілками, що представляють працівників, які знаходяться в різного типу стосунках щодо зайнятості на різних підприємствах чи галузях промисловості, або через структуру профспілок у країні і через існування альтернативних спілок або федерацій. Серед роботодавців можуть виникати конфлікти між малими і великими підприємствами, або між тими, що орієнтовані на експорт і, тими, які – на внутрішній ринок.

Потенційні недоліки, що стосуються представницької суті учасників тристороннього діалогу, можуть також виявитись в стороні, що представляє урядові структури. Під час переговорів з структурами, що займаються питаннями праці, відсутність представників державних організацій, які несуть безпосередню відповідальність за прийняття рішень, що стосуються грошової, фіскальної й інших видів економічної політики, не пов'язаних з працею, може значно обмежити вплив досягнутого консенсусу.

Інша проблема, яка може потребувати подальшого вивчення в різних країнах, має відношення до відповідних ролей соціальних партнерів. У країнах, що намагаються здійснити перехід від планованої економіки до ринкової, безсумнівно, є проблеми в цьому плані. У Центральній і Східній Європі, наприклад, основна складність, яка зараз впливає на ефективну роботу трипартизму – це те, що процес формування справді незалежних організацій працедавців і працівників – тобто організацій, функції яких чітко відрізняються одна від іншої і від функцій держави – ще не закінчився.

Ще одна тема, яка привертає увагу – це питання взаємовідносин між тристоронніми національними дискусіями і переговорами на нижчих рівнях. Процес розробки і впровадження соціального діалогу багатогранний, тому, характеризуючи його, не можна застосовувати однакові критерії в різних країнах, оскільки кожна проблема потребує індивідуального вирішення. Це питання є особливо актуальним у тих країнах (наприклад, у Західній Європі), де є чітка тенденція децентралізації колективних угод.

Наступне – це масштаб питань, що розглядаються, порядок скликання і проведення зустрічей і ресурси, які мають тристоронні консультативні організації. Проблеми в трипартизмі виникають також у випадках, коли політика щодо грошових, фіскальних і інвестиційних питань, або нових технологій, виходить за рамки тристоронніх ділових стосунків.

Подальші перепони у функціонуванні трипартизму пов'язані з операційними аспектами: якого типу секретаріат існує, якщо існує взагалі, для полегшення проведення зустрічей і для надання інформації, що використовується при проведенні консультацій? Чи є достатні гарантії того, що представники організацій працедавців і працівників, які відвідують зустрічі, не постраждають від втрати частини доходу або інших збиткових наслідків, що будуть ціною їх участі? Які писані або неписані правила, особливо стосовно прийняття рішень і дотримання конфіденційності, використовуються під час засідань? Знову ж, відповіді на ці та інші питання можуть дати ключ до факторів, які в змозі сприяти або перешкоджати розвитку взаємної довіри – важливої складової частини успіху тристоронніх консультацій з питань економічної і соціальної політики.

Водночас, було б доцільніше визначити більш фундаментально шляхи, за допомогою яких тристоронні консультації дадуть можливість не відставати від прискорених змін, які відбуваються через продовження структурного коригування і все більшої глобалізації економіки. Одне з основних питань – яким чином можна справитись з багатьма факторами, що впливають на тристоронній діалог внаслідок пристосування до радикальних економічних, технічних, і соціальних змін, які відбуваються у багатьох країнах з середини семидесятих? Як можна примиритись з тим фактом, що глобалізація економіки фактично зменшила свободу прийняття рішень партнерами на національному рівні?

Отже, на глибоке переконання автора, з огляду на перспективу розвитку подій навколо розширення Європейського Союзу, як раз і продиктована необхідність докладного аналізу соціального діалогу, особливо в умовах того перехідного стану, в якому зараз перебуває Україна, а також потреба дослідження історичного й міжнародного досвіду його розробки та впровадження, вивчення науково-теоретичних напрацювань, що насамперед, допоможе зрозуміти основні закономірності й механізми його впровадження в Україні.

Прагматика актуальності та необхідності обґрунтування соціального діалогу як чинника суспільної життєдіяльності і стабільності зумовлена ще й тим, що вона й дотепер не знайшла свого адекватного висвітлення у вітчизняній науковій літературі, не стала об'єктом належного наукового аналізу українських учених. Між тим не викликає сумніву той факт, що повільні темпи й труднощі реформування українського суспільства багато в чому пов'язані з відсутністю науково-аналітичного забезпечення умов до соціального діалогу в Україні. Наслідком цього, зокрема, є те, що проблеми соціального розвитку суспільства визначаються і традиційно продовжують ставати предметом теоретичного дослідження й практичного вирішення вже після того, як вони загострилися.

1. Ющенко В. А. Євроінтеграція. Вибір остаточний і перегляду не підлягає. Виступ у Європейському парламенті // Урядовий кур'єр. – 2005. – 25 лютого. – № 36. – С.3.
2. Браун М. Пол. Посібник з аналізу державної політики / Пер. з англ. – Київ: Основи, 2000. – 236 с.
3. Небожко В. Европа хочет понять, что стоит за "кавалерийским", насколько Ющенко? // Комсомольская правда – Украина. – 2005. - №33. – 24 февраля. – С. 2.
4. Сила децентралізації. Україна: звіт з людського розвитку за 2003 рік. Київ: Програма Розвитку Організації Об'єднаних Націй, 2003. – 138 с.
5. Соціальний діалог на національному рівні у країнах-кандидатах на вступ до Європейського Союзу // Матеріали регіонального тристороннього семінару з питань ведення колективних переговорів, укладення регіональних угод та колективних договорів. – Рівне: Міжнародне бюро праці. – 29-30 травня 2003 р. – 180 с.
6. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. – Київ: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2002. – 750 с.

SUMMARY

Davidenko V. Social dialogue in the context of analysis of political perspectives considering entry of Ukraine to the European Union.

Social dialogue as instrument of the effective social and economic policy is analyzed, institutional and law basis of social dialogue in EU-countries and Ukraine is characterized. Author shows the absence of scientific-analytic conditions for the social dialogue in Ukraine.

В.ПЕТРЕНКО